

* ГОЛАС РАДЗІМЫ *

ВЫДАЕЦЦА З КРАСАВІКА 1955 ГОДА ●

● № 19 (3631) ●

● ЧАЦВЕР, 15 КАСТРЫЧНІКА, 2020

ВЫДАННЕ “ГОЛАС РАДЗІМЫ” ЧЫТАЙЦЕ Ё ІНТЭРНЭЦЕ НА ПАРТАЛЕ ZVIAZDA.BY

**Праз
мяжу —
у БДУ**
Стар. 3

**Пастэрнак
памятаюць
ва Узбекістане**
Стар. 4

**І карэйскі
“ханбок”
беларускам
да твару**
Стар. 7

ПАДЗЕІ

Сумесныя праекты Беларусі і Расіі

На VII Форуме рэгіёнаў Беларусі і Расіі падпісана шмат эканамічных пагадненняў — значна больш, чым у мінулыя гады

Форум рэгіёнаў Беларусі і Расіі праходзіў сёлета 28–29 верасня ў рэжыме відэаканферэнцыі. Такое рашэнне было прынята па выніках двухбаковых кансультацый у сувязі з пандэміяй каранавіруса. Форум быў прысвечаны тэме “Гістарычная спадчына Вялікай Перамогі як аснова развіцця сацыяльна-эканамічных і духоўных сувязяў народаў Беларусі і Расіі”.

Працавалі пяць секцый па розных тэматычных кірунках: парламенскае супрацоўніцтва, сумесныя эканамічныя праекты, подзвіг савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне, супрацьдзеянне гераізацыі нацызму, павышэнне актыўнасці сельскай моладзі. Прайшлі сумесныя пасяджэнні дзелавых саветаў Беларусі і Расіі. Ладзілася экспертная сесія высокага ўзроўню на тэму “Адукацыя як аснова гістарычнай памяці і далейшага інтэграцыйнага развіцця Саюза Беларусі і Расіі”.

Вынікам форуму стала падпісанне 70 пагадненняў аб супрацоўніцтве, заключэнне камерцыйных кантрактаў на суму, якая перавышае 700 мільёнаў долараў. Гэта ў некалькі разоў больш, чым у папярэднія гады.

Эканамічным праектам была прысвечана секцыя “Сумесныя праекты як фактар стабільнага эканамічнага развіцця

Пленарнае пасяджанне форуму

Беларусі і Расіі”. Яна праходзіла на базе ААТ “БЕЛАЗ” — кіруючай кампаніі холдынга “БЕЛАЗ-Холдынг”.

На секцыі абмяркоўвалася магчымасць вытворчасці самалетаў БЕЛАЗ на тэрыторыі Расійскай Федэрацыі. З такой прапановай выйшлі да калегаў беларускія вытворцы. За ства-

рэнне буйных энэргаёмкіх праектаў выказаўся Дзяржаўны сакратар Саюзнай дзяржавы Рыгор Рапота. Адзін з такіх сумесных маштабных праектаў — будаўніцтва Беларускай АЭС. Сярод энэргаёмкіх вытворчасцяў, якія могуць зацікавіць Расію, Рыгор Аляксеевіч назваў металургію, шкля-

ную вытворчасць, нафтахімію, вытворчасць аўтатранспарту, камплектуючых і сілавых аграгатаў. Паводле яго слоў, вытворчыя магутнасці для выпуску энэргаёмкай прадукцыі ёсць у Іжэўску, Ніжнім Ноўгарадзе і Мінску. Шматбаючым дзяржаўным саюзнай дзяржавы назваў праект будаўніц-

тва высокахуткаснай магістралі Санкт-Пецярбург — Мінск — Варшава — Гамбург працягласцю 2,5 тысячы кіламетраў. Ужо распрацавана бізнес-мадэль, праведзены кансультацыі ў чатырох дзяржавах, па тэрыторыі якіх яна можа быць пракладзена. Важнай для эканомік двух краін Рыгор Рапота назваў і рэалізацыю праекта аўтастрадаў “Мерыдыян” з Кітая праз Казахстан, Расійскую Федэрацыю і Беларусь. Ідэя праекта з’явілася яшчэ 10 гадоў назад і абмяркоўвалася спецыялістамі Расіі, Кітая і Казахстана. На расійскай тэрыторыі да яе рэалізацыі прыступілі нядаўна: апошнім часам праектам пачалі займацца расійскія прыватныя кампаніі. Па ініцыятыве беларусаў абмяркоўваўся праект па вытворчасці дарожна-будаўнічай тэхнікі ў Бранску.

Напярэдадні, падчас працы і пасля форуму ў Беларусь прыязджалі губернатары разам з дэлегацыямі з розных абласцей Расіі. Напрыклад, у верасні ў нашу краіну наведваўся губернатар Прыморскага краю Алег Кажамяка. Прыморскі край намераны закупіць у Беларусі электробусы і супрацоўнічаць у будаўнічай сферы. Беларусь у сваю чаргу гатовая пастаўляць у Прыморскі край плямянную жывёлу. → **Стар. 4**

НАЦЫЯНАЛЬНЫ КОСМАС

Раманныя авантуры Людмілы Рублеўскай

Вядомая пісьменніца расказвае аб прыхаваных спружынах, дзякуючы якім жывуць і дзейнічаюць героі серыі яе папулярнага раманаў: Пранціш Выврч ды Баўтрамей Лёднік. Яе тыповыя героі — гэта спроба зруйнаваць стэрэатыпы, якія існуюць у свеце наконт беларусаў.

Тое, што Людміла Рублеўская задумвала па першым часе як чытанне-

забаўлянку для падлеткаў (раман “Авантуры Пранціша Выврчца, шкляра і шпега” выйшаў у 2012 годзе ў Выдавецкім доме “Звязда”, перавыдадзены ў 2018-м), становіцца з’явай у беларускай літаратуры. У серыі яе раманаў цяпер ужо шэсць твораў! І шосты — “Авантуры Выврчца, Лёдніка й Чорнае Меланхоліі” — нядаўна пачаў друкаваць часопіс “Польмя”. То і нам не выпадае прайсці міма гэтае з’явы: бо адшукалі са шляхцюком Пранцішам Выврчцам герба Гіпацэнтаўр нейкую... родавую, скажам так, блізкасць. Паводле архіўных звестак, і шляхецкі род Ждановічаў у Вялікім Княстве Літоўскім быў пад тым жа гербам.

Зрэшты, усе ж людзі — браты, толькі мы пра тое часам забываем.

А вось героі раманаў Людмілы Рублеўскай якраз і змагаюцца за тое, каб высакароднасць, прыстойнасць, унутраная годнасць людзей былі не пустым гукам — стрыжнем кожнае асобы. Зрэшты, можа й не змагаюцца. Проста самі так жыць імкнуцца, але ж і прыклад іншым падаюць. Сама ж аўтарка вызначае свой мегатвор як ментар-раман (гэта значыць: раман-выхаванне) і раман-падарожжа.

Нязмушанае ўваходжанне “рублеўскіх авантур” у плынь беларускай культуры, нацыянальнага космасу — сведчанне таго, што й раманы прыйшліся да густу чытачам, і выспела грамадства для таго, каб асэнсоўваць сябе як годную супольнасць са слаўнай гісторыяй ды найбагатай культурай. → **Стар. 6**

Людміла Рублеўская

ISSN 0439-3619

КАШТОЎНАСЦІ

З пісьменства сіла

На выставе “Тайны канцыляры” ў Музеі кнігі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі можна пабачыць тое, што цудам ацалела ў вірлівай плыні часу. Экспазіцыя падрыхтавана ў плыні аўтарскага мега-праекта Уладзіміра Ліхадзедава “У пошуках страчанага”.

Што ёсць культура ў чалавечым грамадстве? На жаль, многі з маладзейшых у сённяшнім часе падаецца, што гэта найперш нейкая папса ў розных бліскучых абгортках. Ці бестурботнае паглынанне танных відэакліпаў. Ці бесэсоўныя скокі ў сучасных рытмах. Нават спрадвечныя нашы народныя святы — скажам, Купале, Дажынкi — сёння знаходзяцца пад моцным прэсінгам усялякага псеўдакультурнага кічу. А ён так і шчэміцца пранікнуць у містэрыйнасць, загадванасць, сімвалічнасць, якімі адладжаных дзей. Замеьнае сутнаснае — бразгушкамі-дрындускамі, пераўтварае высокае ў пашлаватае. Але ж культура ў глыбіннай яе сутнасці — гэта найперш тое, што далучае нас да найвышэйшых ісцін, да высокай прыгажосці, да прыхаваных законаў сусветнай гармоніі.

Па сутнасці, гэта якраз культура, здатыма ды ўсталяваная многімі пакаленнямі нашых продкаў, дае нам сілы супрацьстаяць жорсткім выклікам часу, той пастаяннай энтрапіі —

урэшце, карыстацца сметніцамі, унітазамі, не плявацца ды не смаркацца дзе каму захочацца. І не мыць рукі ў каранавірусную пару...

“Праз культуру чалавек заўжды мог не толькі рэалізаваць свае здольнасці, але й пераадолець любыя перашкоды й выклікі жыцця, — так разважае ў прэс-рэлізе, дасланым у рэдакцыю з нагоды адкрыцця выставы, Аляксей Суша, намеснік гендиректара НББ. — Урэшце, культура акурае і робіць чалавека чалавекам. Каб атрымаць сваю долю пазітыву, набрацца духоўных сіл і дазнацца пра раней невядомае, запрашаем вас на новую й зусім незвычайную выставу”.

Адкрылася ж выстава “Тайны канцыляры” 24 верасня ў Музеі кнігі Нацыянальнай бібліятэкі. Праект адметны: упершыню ў нашай краіне “здзейснена спроба шырока прадставіць вядому ю зусім невядому гісторыю пісьменства праз дэманстрацыю рарытэтных пісьмовых прыладаў”. Ну вядома ж: без прыладаў — ніяк.

І вядома ж, калі былі тыя, хто пісаў — былі й тыя, хто іх “пісьмовым таварам” забяспечваў. На выставе можна даведацца, які хадзавы тавар айчынных і замежных вытворцаў быў у продажы ў канцылярыскіх і папярковых крамах Мінска ды Гародні ў старыя часы, як і што рэкламавалі на канцылярыскіх прадметах пачатку XX стагоддзя ды якія адмысловыя пісьмовыя прылады рыхтавалі ў валізу падарожнікі. Мае адметнасць і “школьная тэма” экспазіцыі: можна заглянуць у раны гімназістаў розных эпох (шыткі, алоўкі, асадкі, тачылі, закладкі, пеналы...) ды ўбачыць, як выглядала калісьці парта ліцэіста Аляксандра Пушкіна.

На выставе ёсць пісьмовыя прылады вядомых асоб і звязаныя з гісторыяй сям’яў князёў Радзівілаў, родных кампазітара Станіслава Манюшкі, краязнаўцы і гісторыка Оттана Гедэмана, фінансіста Якава Палякова, нямецкага фатографа Фрыца Краўскопфа, маршала Сямёна Цімашэнькі ды іншых. А для сапраўдных “гурманаў канцылярыі” прадстаўлены ювелірныя пісьмовыя наборы, чарніліцы ў розных мастацкіх стылях, узоры пісьмовых прылад высокамастацкай работы з каштоўных матэрыялаў.

Адкуль жа ўсе такія скарбы? Аддадзім належнае рупнасці, цярпенню вядомага калекцыянера Уладзіміра Ліхадзедава. Бо экспазіцыя падрыхтавана ў плыні аўтарскага мега-праекта “У пошуках страчанага”. Менавіта дзякуючы ўнікальным прадметам з калекцыі Уладзіміра Ліхадзедава адкрываецца цэлы малярск, напаяўзаты пласт матэрыяльнай культуры, звязаны з традыцыйнай пісьменства.

Выстава “Тайны канцылярыі” будзе прапавяць да 15 лістапада 2020 года: штодзень, акрамя панядзелка й дзяржаўных свят. Прычым для ўсіх наведнікаў бібліятэкі ўваход вольны.

Іван Іванаў

Уладзімір Ліхадзедаў (справа) паказвае рарытэты са сваёй калекцыі

працэсам разбурэння, распаду — якія штохвілінна дзеюцца вакол нас (і ў саміх нас), бачныя й нябачныя. Дзякуючы культуры, што пранікла жыццядайным эліксірам у розныя сферы жыцця, мы ўвогуле ёсць у гэтым свеце. Мы не зніклі з твару зямлі. Бо нават і ўявіць сабе цяжка: што было б, калі б людзі так і не навучыліся ў працэсе эвалюцыі гаварыць, чытаць, пісаць, маляваць, спяваць... І проста,

Увесь час яны ўдасканальваюцца, бо й зручным павінны быць. І стэтычнымі. На выставе можна ўпершыню, прычым на багатым матэрыяле пабачыць, чым пісалі нашы продкі яшчэ ў XV — XX стагоддзях, ды й першыя алоўкі, асадкі, і ўжо вельмі экзатычныя для нас пер’ечысткі, пясошніцы, чарніліцы. Дэманструюцца пісьмовыя прылады знакамітых людзей, а таксама канцылярыскія прылады ювелірнай работы.

ЛІТАРАТУРНЫЯ МАСТЫ

Памятныя медалі з Чувашскай Рэспублікі

Апошнім часам шырока развіваюцца беларуска-чувашскія літаратурныя, культурныя, гуманітарныя сувязі: паміж Беларуссю і Чувашскай Рэспублікай Расійскай Федэрацыі

Сведчаць пра гэта перш-наперш шматлікія публікацыі перакладаў твораў пісьменнікаў Чувашы ў Беларусі ды беларускіх пісьменнікаў — у Чувашы. У Чэбаксарх шмат для таго робіць Валеры Тургай: паэт, перакладчык, публіцыст, народны паэт Чувашы. Ён падрыхтаваў і выдаў зборнік беларускай паэзіі на чувашскай мове. А ў Мінску ў серыі “Сярына: паэзія народаў Расіі” выданы зборнік вершаў Валеры Тургай і Мішы Сеспеля ў перакладзе Міколы Мятліцкага на беларускую мову.

Распараджэннем Кіраўніка Чувашскай Рэспублікі “за важкі ўнёсак у сацыяльна-эканамічнае развіццё Чувашскай Рэспублікі, духоўна-маральнае й патрыятычнае выхаванне яе насельніцтва ды іншыя заслугі перад Чувашскай Рэспублікай” памятным медалём “100-годдзе заснавання Чувашскай аўтаномнай вобласці” ўзнагароджаны дырэктар выдавецтва “Мастацкая літаратура”, паэт, празаік, перакладчык, літаратурыны крытык Аляксей Бадак, дырэктар — галоўны рэдактар Выдавецкага дома “Звязда”, галоўны рэдактар газеты “Звязда” Аляксей Карлюкевіч, дырэктар Паліграфічнага камбіната імя Якуба Коласа Ігар Малаян, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі, паэт, перакладчык Мікола Мятліцкі.

Сяргей Шычко

СА СТУЖКІ НАВІН

Ланцуговая рэакцыя на АЭС

Пакладзены пачаткі жыццёвага цыкла рэактара Беларускай АЭС.

Аб гэтым паведаміла Міністэрства энергетыкі Беларусі на сваім сайце 11 кастрычніка. Кіраваная ланцуговая рэакцыя дзялення рэалізавана ў рэактары першага энергаблока Беларускай атамнай электрастанцыі. Ланцуговая рэакцыя запущана ў адпаведнасці з графікам будаўніцтва Беларускай АЭС. Пры гэтым рэактарная ўстаноўка выведзена на мінімальна кантраляваны ўзровень магутнасці.

Павярдзіць надзейнасць усёй сістэмы ядзерна-фізічнага кантролю і ядзернай бяспекі рэактарнай устаноўкі дазволіць комплекс даследаванняў, якія будуць праведзены ў бліжэйшы час. Наступным этапам стане энергетычны пуск першага энергаблока з уключэннем у энергасістэму краіны.

Раней на тым жа сайце паведамлялася, што 3 кастрычніка 2020 года паспяхова рэалізавана праграма па ўводу ў працу паветранай высакавольтажнай лініі электраперадачы 330 кВ “Беларуская АЭС — Рось” (ПЛ-330). Гэтая лінія працягласцю 250 кіламетраў звязала высакавольтную размеркавальную прыладу Беларускай АЭС з падстанцыяй 330 кВ “Рось”, што дазволіць у далейшым перадаваць энергію ад Беларускай АЭС у заходнюю частку энергасістэмы рэспублікі. Уключэнне высакавольтажнай лініі “Беларуская АЭС — Рось” дапаможа забяспечыць аптымальныя рэжымы энергасістэмы як напярэдадні, так і пасля ўводу ў працу энергаблокаў Беларускай АЭС.

Ствалавыя клеткі — пры траўмах мозга

Беларускія навукоўцы Інстытута фізіялогіі НАН Беларусі вывучаюць магчымасць прымянення ствалавых клетак пры пашкоджаннях спінонага мозга.

У гэтым кірунку супрацоўнікі Інстытута фізіялогіі працуюць разам з калегамі РНПЦ траўматалогіі і артапедыі. Калі эфектыўнасць метада лячэння спінонага мозга ствалавымі клеткамі будзе даказана эксперыментальна, з наступнага года пачнецца яго апрабаванне ў клініцы. Пры гэтым будзе выкарыстаны новы спосаб увядзення ствалавых клетак, які добра зарэкамендаваў сабе пры лячэнні мозга пасля траўмаў, пашкоджанняў ды інсультаў.

Супрацоўнікі Інстытута фізіялогіі ўжо доўгі час займаюцца вывучэннем ствалавых клетак. Першае даследаванне яны правялі ў 2010 годзе, калі зразумелі, што традыцыйнае лячэнне траўмаў мозга ды інсультаў не заўсёды дае станоўчы вынік. У інстытуце вывучаюць аднаўленне нейронных сетак пры розных пашкоджаннях. Адзін з кірункаў дзейнасці навуковай устаноўкі — вывучэнне розных паталогій мозга, напрыклад, траўмаў, інсультаў. У 2018 годзе на базе інстытута пачаў функцыянаваць Цэнтр мозга, у якім якраз і заняліся вывучэннем розных спосабаў узнаўлення мозга пры пашкоджаннях, траўмах і інсультах. Традыцыйны шлях увядзення ствалавых клетак у арганізм пацыента праз крываток, артэрыяльнае або венызна, доўгі час не даваў станоўчага выніку: да мозга даходзіла ўсяго 1–3 працэнты ад усёй колькасці ўвядзеных клетак. Новы спосаб увядзення ствалавых клетак пад слізгістую носа (пры пашкоджаннях мозга ў лобнай частцы) і ў трайчны нерв (пры пашкоджаннях мозга ў патылічнай частцы) быў аборонены яшчэ ў 90-ых гадах. Эксперыменты над жывёламі паказалі, што ў гэтым выпадку ствалавыя клеткі дасягаюць мозга праз 24 гадзіны.

На людзях новы спосаб апрабавуваўся разам з РНПЦ неўралогіі і нейрахірургіі. (Сумеснае даследаванне з гэтым цэнтрам пачалося ў 2016 годзе). На сённяшні дзень ствалавыя клеткі пры дапамозе новага спосаба ўвядзены ўжо больш 50 пацыентам.

Ганна Лагун

АДУКАЦЫЯ

Праз мяжу — у БДУ

БДУ прадаўжае змагацца за свайго замежнага студэнта, нягледзячы на ўсе цяжкасці сёлетняй прыёмнай кампаніі

Свае карэктывы ў ход апошняй унеслі пандэмія каранавіруса, складанасці пры перасячэнні мяжы, адсутнасць авіязносін паміж рознымі краінамі і іншыя аб'ектыўныя прычыны. Многія замежныя абітурыенты не хочучь далёка ехаць па адукацыю і застаюцца вучыцца ў сваёй краіне.

У БДУ збіраюцца для іх наладзіць дыстанцыйнае навучанне. Замежнікаў пачаюць рыхтаваць загадзя, яшчэ да прыезду ў нашу краіну. Такое новаўвядзенне датычыцца ў першую чаргу рускамоўных адукацыйных праграм. Пазней анлайн-навучанне будзе арганізавана і па адукацыйных праграмах на англійскай мове. “Гэта дапаможа скараціць тэрмін навучання замежных студэнтаў непасрэдна ва ўніверсітэце на год”, — гаворыць начальнік упраўлення міжнародных сувязяў Аляксандр Жук.

Менавіта цэлы год замежнік вучыць рускую мову на факультэце даўніверсітэцкай адукацыі: па-руску вядзецца выкладанне многіх прадметаў. Але гэтага недастаткова, каб матэрыял па спецыяльнасці пазней засвойваўся ім з лёгкасцю. Ужо з першага курса выкладчыкі вымушаны арганізоўваць дадатковыя індывідуальныя заняткі для замежных студэнтаў. Нагадаем, што залічэнне замежнікаў у лік студэнтаў адбываецца пасля сумоўя і праверкі валодання імі мовы выкладання (у дадзеным

выпадку рускай), альбо пасля заканчэння ФДА. Па такіх правілах прыёму працуюць усе ўстановы вышэйшай адукацыі краіны.

На факультэце даўніверсітэцкай адукацыі замежных грамадзян Інстытута дадатковай адукацыі БДУ сёлета пацвердзіла жаданне вучыцца каля 400 замежнікаў. Супрацоўнікі міжнародных сувязяў ужо падрыхтавалі для іх запрашэнні і

кіх ВНУ. У выніку, колькасць замежных студэнтаў узрастае больш чым на тысячу і складала 3715 чалавек. Гэта самы высокі паказчык за ўсю гісторыю ўніверсітэта. Для параўнання, у 2001 годзе ў БДУ вучылася 197 замежнікаў, у 2018 годзе — ужо 2454. У гэтым годзе колькасць замежных студэнтаў на першых курсах розных факультэтаў удалося павялічыць таксама за кошт слухачоў ФДА:

Замежныя студэнты на лабараторных занятках

чакаюць на вучобу. “Гэта добры зачын на наступны год. Як правіла, пасля заканчэння ФДА замежнікі застаюцца вучыцца ў БДУ”, — тлумачыць Аляксандр Жук. У мінулым годзе БДУ выбралі і большасць замежных слухачоў падрыхтоўчых аддзяленняў іншых ВНУ краіны. Сярод іх пераважалі абітурыенты з Туркменіі, дзе прызнаюцца дыпламы не ўсіх беларус-

павінны быць залічаны каля 400 яго выпускнікоў. Многія з іх не паехалі на вакацыі дамоў, а засталася чакаць пачатку навучальнага года ў Беларусі. У іншых могуць узнікнуць праблемы з перасячэннем мяжы.

Аднак сярод замежнікаў ёсць тыя, якія мовай свайго навучання хацелі б бачыць англійскую і не намерваюцца губляць час на папярэдняе асваенне рус-

кай. Яны могуць адразу прыступіць да авалодвання спецыяльнасцю, без навучання на ФДА. У БДУ для іх развіваюцца англамоўныя адукацыйныя праграмы. На сённяшні дзень у магістратуры выкладанне вядзецца па 20-ці такіх праграмах. І попыт на іх адчувальны. Напрыклад, у мінулым навучальным годзе англамоўную адукацыйную праграму пачалі выкарыстоўваць на фізічным факультэце, і ў выніку змаглі набраць групу студэнтаў у 12 чалавек з Аб'яднаных Арабскіх Эміратаў. Спрабуюць выкладаць па-англійску і на факультэце сацыякультурных камунікацый на кафедры культуралогіі. Асабліва папулярныя англамоўныя праграмы на факультэце журналістыкі і філалагічным факультэце. На эканамічным факультэце, які найбольш запатрабаваны сярод замежнікаў, па-англійску вядуць навучанне адразу па 3 спецыяльнасцях.

У гэтым навучальным годзе, па дадзеным на 1 кастрычніка, да вучобы на розных курсах факультэтаў, у аспірантуры, на падрыхтоўчым аддзяленні і на курсах рускай мовы прыступілі 1516 студэнтаў з Кітая, 791 — з Туркменістана, 92 — з Расіі, 52 — з Таджыкістана, 42 — з Узбекістана, 25 — з Турцыі. Ёсць група студэнтаў з Казахстана, Ірана і Ірака. Усяго — з 50 краін свету. Пераважаюць кітайскія студэнты: спецыяльныя адукацыйныя імпрэзы

ў Год адукацыі Беларусі ў Кітаі (2019 год) прынеслі свой плён. На другім месцы па колькасці студэнтаў — Туркменістан. У статыстыцы не ўлічаны расіяне, якія паступалі на тых жа ўмовах, што і беларусы. Таму студэнтаў з Расіі можа быць і больш. Усё ж частка расіяні скарысталася перавагамі замежнікаў і была залічана адразу пасля сумоўя, без выпрабаванняў. У БДУ спадзюцца, што студэнтаў з Турцыі ў наступным годзе прыедзе больш. У верасні гэтага года былі падпісаны мемарандумы паміж БДУ і турэцкімі ўніверсітэтамі Яшар і Кападокіі. (Універсітэт развівае супрацоўніцтва з дзесяцю турэцкімі ўніверсітэтамі). З Японіі, ЗША, Мексікі, Мазамбіка, ЮАР і іншых краін ў БДУ прыязджаюць вучыцца адзінкі. З краін Еўропы, Італіі, Літвы, Латвіі, на факультэтах — таксама па аднаму, два студэнты. 10 студэнтаў вучыцца з Польшчы. Еўрапейцы прыязджаюць у асноўным у межах акадэмічных абменаў. Міністэрства адукацыі апошнім часам раіць заахвочваць да навучання моладзь з афрыканскіх краін: адтуль да нас за вядомымі адукацыйнымі ўмовамі едуць рэдка. Такі намер і ў планах універсітэта. Усяго ў БДУ ў гэтым навучальным годзе павінны сесці за парты каля 3000 замежнікаў з краін блізкага і далёкага замежжа. Даволі ўншальна лічба для цяперашняга часу.

Ганна Лагун

ЮБІЛЕЙ

Юрый Траян

У Вялікім тэатры оперы і балета адмыслова адзначылі 70-гадовы юбілей галоўнага балетмайстра Юрыя Траяна

6 кастрычніка на сцэне Вялікага балета паказана прыгожая гісторыя пра княгіню Анастасію Слуцкую. Харэаграфам, балетмайстрам, пастаноўшчыкам харэаграфічнай легенды ў 2-х дзях на музыку Вячаслава Кузняцова стаў сам юбіляр.

Юрый Траян нарадзіўся ў Мінску. З тэатрам оперы і балета ён пазнаёміўся ў пяць гадоў: туды яго прывяла маці, якая працавала касцюмерам. Пазней хлопчык выходзіў на сцэну як юны артыст

Танец Траяна ў Вялікім

мінанса. У трупы балета Траяна ўзялі ў 1968 годзе пасля заканчэння Беларускага дзяржаўнага харэаграфічнага вучылішча. Ужо ў 21 год ён стаў заслужаным артыстам Беларусі. Такага ганаровага звання ў яго ўзросце ніхто не ўдастоіваўся. Юрый Траян дэбютаваў у балете “Рамза і Джульета” разам з Людмілай Бржазоўскай. Ён першы выканаўца партый Хозэ ў “Кармэн-сюіце” на музыку Жоржа Бізэ і Радыена Шчадрына, Прынца ў “Шчаўкунчыку” на музыку Пятра Чайкоўскага, Спартака ў балете “Спартак” на музыку Арама Хачатурана, Паста ў сцэнічнай кантаце “Карміна Бурана” на музыку Карла Орфа, Адама ў балете “Стварэнне свету” на музыку Андрэя Пятрова, Ціля ў балете “Ціль Уленшпінгеля” на музыку Яўгена Глебава. Юрый Траян стварыў балеты “Крылы памяці” на музыку Уладзіміра Кандрусевіча, “Трыстан і Ізольда” на музыку Рыхарда Вагнера, “Вітаўт” на музыку Вячаслава Кузняцова. З яго дапамогай на беларускай сцэне былі пастаўлены спектаклі “Бахчысарайскі фантан” на музыку Барыса Асафьева, “Чыпаліна” на музыку Карэна Хачатурана, “Лебядзінае возера” на музыку Пятра Чайкоўскага.

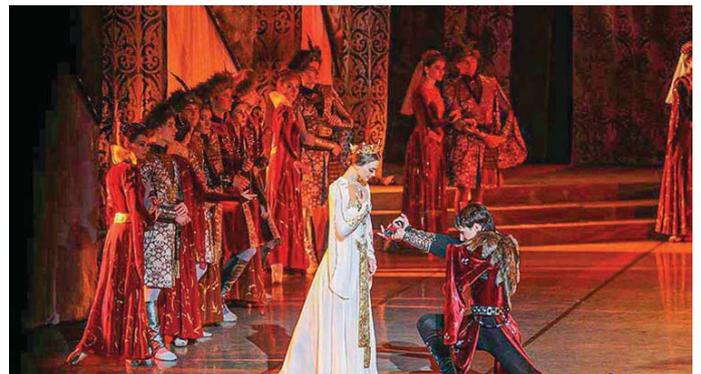
Юрыю Траяну заўсёды даставаліся ролі мужных, гераічных і прыгожых герояў. У іх вобразах ён быў такім маладым і прыцягальным, што займеў шмат прыхільнікаў ва ўсім свеце. Аб гэтым сведчылі і фотаздымкі, што экспанаваліся ў фазе Вялікага тэатра ў дзень святка-

вання юбілею галоўнага балетмайстра. Усё ж падчас творчага вечара Юрый Антонавіч прызнаўся сваім прыхільнікам, што адмоўныя ролі яму таксама падаюцца вельмі цікавымі: для іх выканання патрабуецца шмат эмацыйнай напружанасці і запалу.

Юрый Траян з гастролімі пабываў у больш чым 80 краінах. Сярод іх — дзяржавы Еўропы, Азіі і Афрыкі. Ён выступаў на сцэне вядомых тэатраў свету, але ніколі не хацеў пакінуць сваю краіну і пачаць самасцвярджацца за яе межамі. Кар’ера Юрыя Антонавіча на радзіме складвалася ўдала. З 1968 па 1988 год ён быў вядучым салістам Вялікага тэ-

атра. У 1988–1989 гадах узначальваў Беларускае дзяржаўнае харэаграфічнае вучылішча. З 1990 года быў намеснікам дырэктара Вялікага тэатра, у 2008 годзе — яго галоўным балетмайстрам, а з 2009 па 2019 — мастацкім кіраўніком. Свой юбілей Юрый Траян сустраў зноў у якасці галоўнага балетмайстра Вялікага тэатра.

Народнага артыста Беларусі, уладальніка медаля Францыска Скарыны, лаўрэата Нацыянальнай тэатральной прэміі з юбілеем павіншаваў Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка.

Ганна Лагун.
Фота: bolshoibelarus.by.

Сцэна з балета “Анастасія”

ПАДЗЕІ

Сумесныя праекты Беларусі і Расіі

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Адбылася сустрэча Прэзідэнта Беларусі Аляксандра Лукашэнкі і губернатара Ленінградскай вобласці Расіі Аляксандра Драздзенка. На ёй, у прыватнасці, абмяркоўвалася магчымасць будаўніцтва сумеснага тэрмінала ў марскім порце.

Напярэдадні форуму прымаў Аляксандр Лукашэнка і губернатара Іркуцкай вобласці Расіі Ігара Кобзева. У Іркуцкай вобласці цікавяцца досведам Беларусі ва ўзнаўленні лясоў. У сваю чаргу Беларусь будзе пастаўляць туды сваю тэхніку.

У Мінск наведваюцца і губернатар Бранскай вобласці Расіі Аляксандр Багамаз. У Бранскай вобласці намерваюцца стварыць пляцоўку для рэалізацыі беларускіх калійных угнаенняў. Будаўніцтва дарог і жылля — таксама сярэд перспектывных кірункаў. Таварзавот паміж Бранскай вобласцю і Беларуссю будзе павялічаны да 1 мільярда рублёў.

У дзень адкрыцця форуму рэгіёнаў Аляксандр Лукашэнка прыняў губернатара Пскоўскай вобласці Расіі Міхаіла Вядзернікава. У выніку з Пскоўскай вобласцю будзе весціся супрацоўніцтва ў аграрным сектары. Пачнуць пастаўляць туды і тэхніку. У прыватнасці, на гэты згодны Мінскі аўтамабільны завод — адно з буйнейшых беларускіх машынабудавальных прадпрыемстваў, якое спецыялізуецца на выпуску вялікагрузных аўтамабіляў, спецтэхнікі, аўтобусаў, тралейбусаў і прышпіннай тэхнікі. Гандлёвая

Пасяджэнне экспертнай сесіі

марка МАЗ добра вядома ў краінах СНД і далёкім замежжы. Да ўсяго, дэлегацыя Пскоўскай вобласці зацікавілася жыццём у беларускіх аграгарадках, будаўнічымі паслугамі і сельскагаспадарчай тэхнікай. Яна наведвалася ў аграгарадок Мазолава ў Віцебскім раёне, развіццём якога займаецца сельскагаспадарчая арганізацыя “Мазолавагаз”.

Сустрэкаўся Аляксандр Лукашэнка і з губернатарам Омскай вобласці Аляксандрам Бурковым. Была дасягнута дамоўленасць аб павелічэнні таварзавароту з гэтым рэгіёнам Расіі на 100 мільёнаў долараў. Асабліва цесныя кантакты наладжаны паміж Омскай і Магілёўскай абласцямі. У Магілёўскай свабоднай эканамічнай зоне пабудаваны сучасны за-

вод па выпуску тэхнічнага вугляроду кампаніяй “Омск Карбон Магілёў”, якая ўваходзіць у склад “Омск Карбон Груп”. Цяпер там праходзяць пусканаладачныя работы. Пазней будуць рэалізаваны прамыя пастаўкі прадукцыі ў Расію. Дэлегацыя Омскай вобласці пабывала і на магілёўскім прадпрыемстве “Бабушкіна крынка”. Ёй быў цікавы досвед перапрацоўкі і рэалізацыі маляўнічых прадукцый. Наведалася яна і ў “Вялікі камень”, што пад Мінскам. Апошнім часам у Омскай вобласці таксама ствараецца свабодная эканамічная зона “Авангард”, якая будзе спецыялізавацца на хімічнай і нафтахімічнай прамысловасці. Расіяне хацелі даведацца, як беларусы арганізуюць свабодныя эканамічныя зоны. Ом-

ская вобласць — лідар у Расіі па вытворчасці лёну-даўгунцу. Там зацікаўлены ў беларускіх тэхналогіях яго перапрацоўкі і вытворчасці. Тая ж дэлегацыя пабывала і на Мінскім трактарным заводзе. Гэта адзін з буйнейшых вытворцаў сельскагаспадарчай тэхнікі ў свеце. Яго прадукцыя прадстаўлена на рынках больш 60 дзяржаў. За мяжой МТЗ стварыў каля 26 зборачных вытворчых пунктаў. Да канца гэтага года Мінскі трактарны завод паставіць у Омскую вобласць каля 30 трактароў. Яшчэ 90 адзінак тэхнікі прыбудзе ў рэгіён у I квартале 2021 года. Такое пагадненне было падпісана паміж губернатарам Омскай вобласці Аляксандрам Бурковым і генеральным дырэктарам МТЗ Віталем Воўкам.

Дарэчы, Мінскі трактарны завод падпісаў пагадненне і з Іркуцкай вобласцю. У гэтай і лясной гаспадарках Іркуцкай вобласці выкарыстоўваецца каля 8 тысяч тэхнікі, якую выпускае МТЗ. Каб мець магчымасць яе рамантаваць, у тым ліку і капітальна, на тэрыторыі Іркуцкай вобласці збіраюцца адкрыць некалькі станцый тэхнічнага абслугоўвання. МТЗ не супраць стварыць у адным з расійскіх рэгіёнаў нават рамонтны завод.

Падчас форуму найбольш актыўнымі былі нафтахімічныя арганізацыі. Напрыклад, “Белнафтахім-РОС” падпісаў кантракты на пастаўку прадукцыі арганізацыі канцэрна “Белнафтахім” на агульную суму 61 мільён долараў. “Ма-

гілёўваланно” дамовілася з “Авангардам”, які знаходзіцца ў горадзе Тосна Ленінградскай вобласці, на пастаўку поліэфірнага валакна на суму 30 мільёнаў долараў.

Паміж Мінскай вобласцю і рэгіёнамі Расійскай Федэрацыі заключаны 42 дамовы аб супрацоўніцтве. Шмат такіх дакументаў падпісана на раённым узроўні. У асноўным Мінская вобласць пастаўляе ў Расію аўтамабілі і камплектуючыя, лекавыя прэпараты, сродкі абароны раслін. За першае паўгоддзе гэтага года аб’ём знешнегандлёвага таварзавароту Мінскай вобласці і Расіі пераўзышоў 2 млрд рублёў.

Падчас форуму былі падпісаны і пагадненні паміж Урадам Беларусі і выканаўчымі органамі ўлады суб’ектаў Расіі: Башкартастана, Кабардына-Балкарскай Рэспублікі, Рэспублікі Комі, Самарскай вобласці, Ямала-Ненецкай аўтаномнай акругі і Адміністрацыяй Курскай вобласці. Супрацоўніцтва будзе наладжана ў гандлёва-эканамічнай, навукова-тэхнічнай і сацыяльна-культурнай сферах.

Дарэчы, на выставу “Бел-агра”, якая была прымеркавана да форуму рэгіёнаў, прыехала каля 30 расійскіх кампаній: з Бранскай, Валгаградскай, Омскай, Саратаўскай і Варонежскай абласцей. На выставе была прадстаўлена беларуская і расійская прадукцыя. Сельскагаспадарчыя арганізацыі таксама падпісалі дагаворы аб супрацоўніцтве з расійскімі арганізацыямі канцэрна “Белнафтахім” на агульную суму 61 мільён долараў. “Ма-

Ганна Лагун

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Пастэрнак памятаюць ва Узбекістане

Ташкент даў прытулак мастацкаму Яўгенію Пастэрнаку, якая нарадзілася ў Магілёве

Есць у сталіцы Узбекістана так званы “Мангалачын дворык”. Гэта — фактычна музей. Ці калі ўжо быць досыць дакладным — Клуб-музей Анны Ахматавай. Заснаваны ў 2000 годзе. Знаходзіцца па вуліцы Васіда Вахідава, 53. Тут яшчэ размяшчаецца Рускі культурны цэнтр. Назву музея даў адзін з вершаў вялікай рускай паэтэсы, якая знаходзілася ў Ташкенце ў эвакуацыі ў Вялікую Айчынную вайну... “Мангалачын дворык/ Как дым твой горек/ И как твой тополь высок...”

Экспазіцыя клуба-музея большай часткай складаецца з асабістых архіваў Наталлі Зайко, якія яна перадала музею. У экспазіцыю ўваходзяць запіскі Анны Ахматавай, якія яна адрасавала сваёй ташкенцкай сяброўцы Соф’і Аркадзевне Жураўскай... І вось некалькі гадоў таму назад у “Мангалачыным дворыку” прайшла пазычаная імпрэза, прысвячэная творчасці паэта Барыса Пастэрнака — “Гамлета XX стагоддзя”. Гучалі вершы легендарнага рускага паэта. Былі агучаны і цікавыя факты ўдзельнікамі той літаратурна-мастацкай імпрэзы. Сярод іх — і тое, што з Ташкента звязана жыццё яго, Барыса Пастэрнака, першай жонкі — Яўгеніі ЛУР’Е, ці Яўгеніі ПАСТЭРНАК, і сына Яўгенія...

Яўгенія Пастэрнак нарадзілася ў Беларусі, у Магілёве, 28 снежня 1898

Барыс Пастэрнак і Яўгенія Лур’е з сынамі Жэняй, 1924 год

(9 студзеня 1899) года. Была адна з чатырох дзяцей у сям’і гаспадара крэмы паперы і прылад пісьма Уладзіміра Аляксандравіча Лур’е (1865–1943) і хатняй гаспадыні Аляксандры Мікалаевны Лур’е (1870–1928). У 1916 годзе Яўгенія закончыла гімназію. На наступны год здала экзамены за курс казённых гімназій з залатым медалём... І разам са стрэчнай сястрою Соф’яй Лур’е паеха-

ла ў Маскву. Наступіла на матэматычнае аддзяленне Вышэйшых жаночых курсаў у Дзювачым Полі. У 1918 годзе захварэла туберкулёзам і вярнулася ў Магілёў. Пасля разам са стрэчнай сястрою Соняй Мейльман паехала на лячэнне ў Крым.

У 1919 годзе ўся сям’я Лур’е пераехала з Магілёва ў Петраград. Яўгенія з дапамогай мужа сваёй старэйшай сястры Абрама Мінца ўладкавалася кур’ерам у Смольны. Праз некаторы час пераехала ў Маскву. І наступіла ў вучылішча жывапісу, лепкі і дойлідства ў майстэрню Штэйнберга і Канчалюскага. Нагадаем пра гэтых майстроў хаця б крыху... Эдуард Антонавіч Штэйнберг нарадзіўся ў 1882 годзе ў Астрожску Варонежскай губерні. Наступіў у вучылішча жывапісу, лепкі і дойлідства. Вучыўся ў Валыціна Сярова. Пасля падзеі 1905 года Сяроў, магчымы тым, што расстрэлам кіраваў вялікі князь Уладзімір Аляксандравіч, які адначасова быў і прэзідэнтам Акадэміі мастацтваў, выйшаў са складу Акадэміі і таксама дэманстравана пакінуў Маскоўскае вучылішча. Следам за настаўнікам вучылішча пакінуў і Эдуард Штэйнберг, і яшчэ шмат хто з вучняў. Разам з сябрамі Эдуард накіраваўся на вучобу ў Еўропу. Праз два гады вярнуўся ў Маскву і завяршыў адукацыю ў вучылішчы. Як мастака Штэйнберга зараз амаль не згадваюць, хаця ён і дынастыю маскоўскаю заснаваў, і стварыў

мастацкае вучылішча ў Растове... Іншы маштаб у Пятра Пятровіча Канчалюскага (1876–1956) — Акадэміка Акадэміі мастацтваў ССР, народнага мастака РСФСР, лаўрэата Сталінскай прэміі першай ступені (1943)... Мастак пакінуў пасля сябе незлічоную колькасць рэалістычных карцін. Вось такіх былі настаўнікі ў нашай зямлячкі. Розныя і па творчых пазіцыях, і па здабытках...

24 студзеня 1922 года Яўгенія выйшла замуж за паэта Барыса Пастэрнака, які на той час ужо быў вядомым літаратарам. У 1931 годзе Яўгенія вызджалася для лячэння туберкулёза ў Германію. Вярнулася — шлюб распаўся... Двум талентам заўсёды складана было жыць разам. Пастэрнак чакаў ад Яўгеніі большага шанавання, большай захопленасці, а ёй хацелася некаторай самастойнасці...

Патрапіўшы ў Ташкент 6 жніўня 1941 года, Яўгенія шмат працавала. Засталася яе працы Ташкенцкага перыяду. А сын некаторы час вучыўся на фізічным факультэце Маскоўскага ўніверсітэта, які знаходзіўся ва Узбекістане ў эвакуацыі. А пасля пайшоў на фронт. На шчасце, выжыў, стаў вядомым літаратуразнаўцам. Шмат намаганняў прыклаў для даследавання і захавання творчай спадчыны бацькі — лаўрэата Нобелеўскай прэміі, паэта і празаіка, аўтара рамана “Доктар Жывага” Барыса Пастэрнака.

Алесь Карлюкевіч

ЗЕМЛЯКІ

Беларусь для яе — душа, а Латвія — сэрца

У Беларускам доме ў Даўгаўпілсе адзначылі 90-годдзе нашай зямлячкі Настассі Сазанковай

“Настася Сазанкова — вядомая у горадзе паэтка, мастачка, у мінулым цудоўны ўрач, уладальніца сярэбранага знака “Узнагарода года-2014” Даўгаўпілскай гарадской думы, член Беларускага таварыства “Уздым”.

У Даўгаўпілскім Цэнтры беларускай культуры (ЦБК) у гонар Настассі Сазанковай быў праведзены творчы вечар “Па хвалах маёй памяці”. Яна нарадзілася ў Беларусі, у вёсцы Захарнічы Палацкага раёна Віцебскай вобласці. Медыцынскую навуку спасцігала на радзіме: у Палацку скончыла медыцынскае вучылішча, у Мінску — медыцынскі інстытут. Настася Аляксандраўна з дзяцінства ўвабрала любоў да роднай зямлі, разуменне важнасці і каштоўнасці малой радзімы, роднай мовы і блізкіх людзей. А паколькі даўно жыве ў Латвіі, то дзве краіны сталі для яе аднолькава блізкія і любімыя. “Беларусь — мая душа, а Латвія — сэрца”, — прызнаецца яна ў сваіх вершах.

У Латвіі Настася Сазанкова жыве з 1974 года. У 80-ыя гады яна вучылася ў Завочным народным універсітэце мас-

Настасся Сазанкова на юбілейным вечары

тацтваў у Маскве. Пасля гэтага пачала маляваць цудоўныя карціны. Яе персанальныя выставы часта праходзяць у Даўгаўпілсе. Яна напісала некалькі твораў. Кнігі Настассі Сазанковай адзены ў Нацыянальную бібліятэку Беларусі, у Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры (падчас акцыі па збору літаратурнай спадчыны беларусаў ва ўсім свеце ў 2019 годзе), у бібліятэку Палацкага медыцынскага вучылішча, цэнтральную бібліятэку Палацка.

Яна — неардынарная, шматгранная, таленавітая асоба. Доўгі час працавала ўрачом і сваёй адданай працай дапамагла тысячам пацыентаў. А калі ў 1993 годзе выйшла на заслужаны адпачынак, адкрыла ў сабе новыя таленты: піша пранікнёныя вершы, захапляецца жывапісам і пляценнем з бісеру, і нават “на ты” з камп’ютарам. Напісала кнігу пра лекавыя расліны.

Адкрываючы паэтычны вечар, кіраўніца Цэнтру беларускай культуры Жанна Раманоўская сказала, што Даўгаўпілсе пашанцавала, калі

амаль 40 гадоў назад у горад прыхала працаваць урачом Настасся Сазанкова. Таленты і захапленні ацанілі і Генеральнае консульства Беларусі ў Даўгаўпілсе. Консул Галіна Найдзёнава цёпла павіншавала юбілярку і ўручыла ёй Ганаровую граматы. Ад усяго сэрца віншавалі Настассю Аляксандраўну прадстаўнікі Праўлення Беларускага таварыства “Уздым”, Цэнтру рускай культуры, удзельнікі ансамбля “Купалінка” (у якім калісьці спявала Настасся Аляксандраўна), калегі па паэтычнай і мастацкай ніве і прыхільнікі яе творчасці. Яны літаральна “засыпалі” яе кветкамі. На вечарыне гучалі выдатныя беларускія песні ў выкананні кіраўніцы ансамбля “Пралескі” Настассі Лукашонак, харавой капэлы “Спадчына”, дуэта Рэгіны Родзікавай і Таццяны Багданавай. Настасся Сазанкова дзялілася ўспамінамі, чытала шмат вершаў на беларускай і рускай мовах, жартавала і радалася незвычайна душэўнай атмасферы свята.

Марыя Памеька, метадыст Даўгаўпілскага ЦБК. Фота — Ірыны Алейчан.

Настасся Аляксандраўна раней спявала ў ансамблі “Купалінка”. На фестывалі “Браслаўскія зарніцы”, 2001 г.

ВЕСТКІ З СУПОЛАК

“Дажынкi” на Самарскай зямлі

Багаты ўраджай са сваіх палеткаў прадэманстравалі вяскоўцы Чырвонаармейскага раёна Самарскай вобласці на “Дажынках — 2020”

Свята правялі Самарская рэгіянальная грамадская арганізацыя па захаванні і развіцці самабытнасці традыцый Беларускага народа “Белая Русь” сумесна з кіраўніцтвам садовага таварыства “Новыя Сады”. Перад пачаткам святочнага канцэрта была арганізавана выстава ўраджаю, на якой вяскоўцы змаглі прадэманстраваць гарбузы, вінаград, кілаграмовыя перцы, яблыкі, зеляніну ды іншую гародніну і садавіну са сваіх агародаў. Лепшыя гаспадары атрымалі падарункі і дыпламы. Выстава ўраджаю была арганізавана перад святочным канцэртам. Выступалі ўдзельнікі ансамбля беларускай песні “Белая Русь” (кіраўнік Зоя Ксяндзова) і ансамбля Віктара Мыкольнікава і Галіны Таўсташэвай. Дарэчы, мясцовыя хыхары таксама вызалі жаданне выступіць са сваімі нумарамі. Парадавала выступленне Алены Якаўлевай. Усе артысты атрымалі ў знак удзячнасці ад арганізатараў парасоны.

Свята закончылася агучным карагодам. На наступны год “Дажынкi” будуць праведзены зноў. Бо па восені заўсёды тыя, хто працуе на зямлі, ураджай збіраюць.

Алег Ксяндзоў, старшыня суполкі “Белая Русь”, г. Самара

Самадзейныя артысты выступаюць на імправізаванай сцэне

СЛЕД НА ЗЯМЛІ

Райніс падтрымліваў беларускую культуру

Беларусы вельмі ўдзячныя народнаму паэту Латвіі Яну Райнісу за падтрымку беларускай культуры і адукацыі

У Даўгаўпілсе прайшлі чарговыя вераснёўскія Дні паэзіі імя Яна Райніса. Класіку латышскай літаратуры, народнаму паэту Латвіі 11 верасня гэтага года споўнілася б 155 гадоў з Дня нараджэння. Як быццам сам Райніс, з’яўляючыся прыкладам дружалюбнасці і добразьлічлівасці да людзей розных нацыянальнасцяў, у чарговы раз сабраў разам усіх, хто любіць паэзію і піша на розных мовах. Гэта рознамоўе адностравана і ў штогадовам, трыццацім па ліку, калектыўным зборніку паэзіі “Dzejas dienas”, дзе надрукаваны вершы на латышскай, латгалскай, рускай, беларускай і польскай мовах.

Ян Райніс падтрымліваў беларускую культуру і адукацыю. У 20–30-я гады мінулага стагоддзя ў Латвіі працавалі беларускія школы, а ў Даўгаўпілсе — Беларускае дзяржаўнае гімназія. Яна размяшчалася ў будынку на вуліцы Варшава, 16, дзе пра гэта нагадвае мемарыяльная дошка, у свой час адчыненая

Ян Райніс і Янка Купала (у цэнтры), а таксама пісьменнікі з “Узвышша”

дзякуючы старанням сяброў Беларускага таварыства “Уздым”. Таварыства Латвійска-Беларускае садружнасці і генеральнага консула Анатоля Жэаўтоўскага.

Падчас Дзён паэзіі ёсць добрыя традыцыі: наведанне магілы бацькі паэта Крыш’яніса Пліекшана на лютаранскіх могілках у Даўгаўпілсе і чытанне там вершаў, ускладанне кветак да помніка Райнісу каля Даўгаўпілскага ўніверсітэта, а таксама ўдзел у літаратурнай імпрэзе каля Дома-

музея Райніса ў Беркнэлях у Даўгаўпілскім краі.

Знакавай падзеяй сёлетніх Дзён паэзіі з’яўляецца тое, што пакладзены пачатак стварэнню Таварыства Райніса. З ініцыятывай гэтага пачынання выступіў рыжскі паэт Сяргей Пічугін, а даўгаўпілскія паэты і грамадскія дзеячы адгукнуліся на яго прапанову. Наперадзе нас чакае ажыццяўленне новых ідэй, звязаных з імем Яна Райніса.

Станіслаў Валодзька

Пісьменніца з новым раманам

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

А што Людміла яўна “капае залатую жылу”, ствараючы авантурна-прыгоднічкі раманы, сведчаць факты. У 2015-м другую кнігу серыі “Авантуры студыёзуса Вярвіча” дасведчаная людзі абралі “Кнігай года – 2015”, ладзіў праект Беларускі ПЭН-цэнтр. Праз год згаданая серыя раманаў увайшла ў ТОП-5 кніг аўтараў-жанчын ад Выдавецкага дома “Звязда”. У 2017-м за раман “Авантуры Пранцііша Вярвіча, здрадніка і канфедэрата” (чашвёрты ў серыі) Людміла Рублеўская ўганараваная Нацыянальнай літаратурнай прэміяй у намінацыі “Найлепшы празаічны твор”. А летась пяцікніжка ўвайшла ў «Топ-10» найлепшых кніг часоў беларускае незалежнасці паводле партала Onliner.by. І, спадзяемся, ужо не за гарамі прэміера кінастужкі “Авантуры Пранцііша Вярвіча”, знятае паводле твора пісьменніцы.

— Людміла, вашы “Авантуры Пранцііша Вярвіча” з чаго вырасталі, з якога зерніка?

— З тых матэрыялаў, якія прачытала ды і сама напісала пра XVIII стагоддзе. Абавязкова згадаю кнігу Адама Мальдзіса “Беларусь у лостэрку мемуарнай літаратуры XVIII стагоддзя: нарысы побыту і звычаяў”. Ён, дарэчы, у свой час нахняўся і Уладзімір Караткевіч. І, наколькі ведаю, па ягонай просьбе Адам Восіпавіч кніжку і пісаў. А гэтыя двое былі ў сяброўстве. Дык вось, я напісала шмат артыкулаў пра персон тае эпохі. Паглыбляючыся ў той час, зразумела: мне вельмі хацелася б і самай там пажыць. І быў прамежкае часу між двума раманамі маімі, сур’ёзнымі. Прыкінула: што за сюжэт я магла б узяць, але менш крывавай і напружаны. А пісала перад тым пра 1937-ы год. І вырашыла напісаць лёгенькую аповесць, арыентаваную на падлеткаў, з майго лобімага XVIII стагоддзя. А як толькі з’явілася задума, то адразу прыдумаўся і Вярвіч. Гэта, як мне бачылася, тыповы такі беларускі хлопчэ-прайдзісвет. Бо ў мяне ж адрэз арыентацыя была на лёгкасць. Гэткі плутаўскі роман, як вызначаючы жанр падобных твораў даследчыкі. А можна сказаць: прайдзісвецкі роман.

— Ну а Баўтрамей Лёднік да Пранцііша Вярвіча прыцягнуўся?

— Муسیць, так. Твор задуманы быў як невялічкая аповесць, у кожным раздзеле якой Вярвіч будзе сустрэкацца з новымі персанажамі. Тыя праектаванні-разважання былі можа ў 2009-м ці 2010-м годзе. І другі персанаж прыдумаўся не адразу. Ён спачатку з’явіўся як эпизадны, на адзін раздзел: стары, сівы, звыглыбы заркаваць, астралаг, алхімік. Пачала пісаць аповесць ды кінула, бо мяне захапіў новы сюжэт: цяжкі, звязаны з сучаснасцю і часам сталінскіх рэпрэсій. Так што вярнулася да распачатае аповесці ўжо як закончыла той роман. Бо я ўсё ж такі звячэйна імкнуса дорабіць распачатае.

— Значыць, у свеце вообразыў не блукаючы на раздарожжых вашыя героі, не выканаўшы місію, прызначаную ім паводле творчай задумы аўтара...

Раманныя авантуры Людмілы Рублеўскай

— Думаю, яны і сапраўды не ў крыўдзе на мяне. Дык вось, Лёднік у другі заход мой у плынь аповесці набыў новыя рысы. Я пераасэнсавала яго, і Баўтрамей стаў досыць маладым, з байранічным характарам: гэткі рэфлексуючы інтэлігент. І як толькі тое было зроблена, то і ўтварыўся моцны гандэм. І тады ўсё пайшло! Прычым настолькі жывенька, нібыта героі адзін аднаго даўно чакалі, ды замест аповесці выпісаўся роман. За нейкім паваротам сюжэту я ўбачыла: аповесці гэтым двум цеснавата. Як і ў арыентацыі твора на падлеткаў. Таму і перастала на моладзь арыентавацца, пісала для сябе і для ўсіх, каму тое будзе цікава.

— Нешта з рэальнага сына Максіма спісвалі, “выхоўваючы” віртуальнага Пранцііша Вярвіча?

— Мае дзеці, вядома ж, нейкім чынам уплываюць на тое, якім выпісваецца герой. Дарэчы, Максім з Веранікай з дзіцінства ў мяне былі гэткімі падоследнымі трусікамі. Калі што-небудзь пісала — раманы свае, аповесці, казкі — то на пачатку ім расказвала нейкі раздзел, калі мы з імі недзе гулялі.

Яны ўважліва слухаюць, а я потым расказанае запісваю. Арыентацыя на канкрэтных чытачоў-слухачоў мне дапамагала ў творчасці. А калі дзеці выраслі, то гэтая схема перастала працаваць: у іх ужо не заўсёды ёсць часу, каб мяне слухаць (смяецца). У дадзеным жа выпадку, як пісала першую частку — а там у мяне пайшоў экіпін, артэфакты, стымпанк... — і маёй камплексіўнасці для таго, каб усё тое адолець, ужо бракавала. Распачала ўласныя даследванні, да таго ж і раілася з сынам, які на той час сядзеў ва ўсіх камп’ютарных гульнях, квэстах, дзе падобныя моманты ўжо былі хоць нейкім чынам пазначаны, намацаны. І вось сын-та і дапамагаў мяне прыдумаць: як вырасіці Саламею з вежы Слуцкага замка.

— Сюжэт распрацоўвалі разам?

— Хутчэй механізм выкрадання. Прадумвалі: як тое можна зрабіць.

— У адным з водгукаў на роман Аксана Бяззленкіна піша, што вы робіце выклік сучаснай бездухоўнасці, жорсткасці, цяжнечы ў літаратуры, паказваючы высакароднасць, патрыятызм, свабодалюбовства прызоўных людзей. Вы спрабавалі ўключыць у героюў рамана ўсё лепшае, што ёсць у нашай нацыі? Ці з’яўляецца тэма тэмаў так бачыцца?

— Пачынаць пісаць з пафасам што там ні было — гэта згубна па самай задуме. А без гумару такога і ўвогуле б не чыталася, і не мела б такога розгаласу.

— Вы часам з Вярвіча яўна пасмейваецеся...

— А не толькі з яго — з усіх! Нават і аўтар з аўтара пасмейваецца: ёсць такія ўставачкі ў тэкспе. У мяне ў свой час выпісала такая праца: архетып галоўнага героя

ды асяродка яго існавання — у часопісе “Роднае слова” быў артыкул надрукаваны.

— Іван: З часу 90-х з “Роднага слова” памятаю, як рыхтаваў да друку вашыя агляды творчасці маладых беларускіх паэтаў...

— Было і такое. А сэнс маіх даследаванняў архетыпічных быў у тым, каб заглянуць у беларускі нацыянальны міф і ягоны складнікі. Творыцца ж такі архетып з усяго корпуса літаратуры ў тым ліку з усяго, што прыносяць туды паэты, празаікі, драматургі...

— Ну і з казак у тым ліку...

— Безумоўна! Менавіта з іх для нас і пачынаецца, можна сказаць, той архетыпічны свет. Многія складнікі на архетып прауюць. А вось тут атрымалася так, што мае тыповыя героі — гэта спроба зруйнаваць стэрэатыпы, якія існуюць наокал беларусаў. З замежа беларуса паранейшаму бачаць як нейкага занядабаннага мужычка ў лапцях, які крыўду нясець на плячах сваіх...

— Альбо на ўсялякі выклік знешняга свету кажа: можа так і трэба...

— Абавязкова (смяецца).

— Праўда, бацька беларускага першадрукара, кажуць, быў спалучаны з купецкім саслоўем, з бізнесам — але ж таксама са скурмі...

— А бацьку майго героя вельмы злавала, што ў Бутрыма была алергія на пах скуры: ён увесь пакрываўся балькамі ды не мог прадаўжаць ягоную справу, працаваць у той майстэрні. Так што гэта быў такі няўклудны, бескарысны ў гарбарскай справе нашчадак, які таму ад бацькі, акрамя кухталёў, нічога не бачыў. Але ў Лёдніка, так склаўся ягоны лёс, былі побач людзі, якія падтрымалі яго, далі асвету, паказалі іншы лад жыцця і спосаб мыслення. І вось тут, у гэтым вообразе, я выходжу на такую рэч: паказваю архетыповую Беларусь як краіну мультыкультурную. Мультыканфесійную. А тыя добрыя людзі ў лёсе герояў — гэта з аднаго боку кнігар Іван Рэніч: дабранны чалавек, адукаваны, прагрэсіст, хоць і трохі эксцэнтрычны. А з другога боку — габрэў Лейба, аптэкар. І сябар Івана Рэніча. Так што гэта, можна сказаць, два дэвікі сваіх народаў, якія сяброуюць насуперак усім забабонам.

— У іх сваёсабытная духоўная роднасць.

— Так. І вось менавіта ў тым асяродку Бутрым змог вырасіці ў чалавека Адраджэння. Ну а Пранцііша ягоны бацька, хоць і быў п’янтос ды быў на ўвесь павет, — ён сына загартаваў, ды яшчэ як! У Мальдзіса я прачытала, што дзяцей шляхты, выхоўваючы, будзілі часам стрэлам у столь пасярод ночы. Гэта каб не раслі спешчанымі. Ды пасылаў тое малое дзіця ноччу на поле сарваць некалькі каласкоў і прынесці. Каб нічога не баяўся гэты чалавек у жыцці. То праўда было. Пранцііш узрастаў сярод вясковых дзяцей — як некаторыя з тых, хто ў XIX стагоддзі пачаў збіраць беларускі фальклор. А то былі першыя беларускія фалькларысты-шляхціцы. З аднаго боку з вясковымі дзецьмі ў яго была дыстанцыя, бо навучаў бацька: калі не шляхціц цябе штурхане, ударыць, то ты маеш права яму руку адсячы. І ўвогуле на месцы забіць. Да таго ж бацька прымушаў тых дзетак вясковых, якія гулялі з Пранціішам, пасля цалаваць хлопчыку ручку. І дзівачка, што паніч зрабіў ласку з імі пагуляць. А з другога боку Пранцііш быў апраўтаны гэтак жа, як яны, такі ж бясаной і вывозіў з бацькам на поле возам гной.

Вось так з малалецтва і фарміравалася ў чалавека шляхецкага саслоўя пачуццё гонару. Але тое саслоўе няважна было ў часе савецкай прапаганды. Зрэшты, разумеце таго, што та была за сацыяльная з’ява, страцілася і раней. А гэта ж было саслоўе ваяроў, абаронаў Айчыны. Гэткіх беларускіх самураў. Дарэчы, я шмат у чым бачу ў няписаным кодэксе гонару тых сваіх шляхцічоў паралелі з самурайскім кодэксам. І ў нашых продкаў як што кое здаралася — адразу было рушэнне, выступленне ў паход супраць ворагаў. Які б ты ні быў, дзе б ні засяла бяда цябе — падмайся, ідзі бараніць Айчыну. Бо гонар вышэй за ўсё. Мала хто, канешне, асабіва ў XVIII стагоддзі, тое памятаў: бо на землях нашых пасля трох падзелаў Рэчы Паспалітай было ўжо зусім іншыя парадкі. Дарэчы, я паказваю, што ў тым часе рабілася, і як магнаты прадавалі сваю Айчыну. Але ж Пранцііш Вярвіч якраз з таго саслоўя, дзе, акрамя таго гонару, і няма ўжо нічога. І ён вырас з адчуваннем, што гэта ёсць тое, што яго трымае на зямлі. У тым ягоная галоўная вартасць як асобы. І увесь час мой Пранцііш Вярвіч хваравіта гэты свой гонар будзе абараняць.

Гутарылі Іван і Валяціна Ждановічы

Беларуская песня пад карэйскія барабаны

Новыя для "Арыранга" карэйскія традыцыйныя танцы дзяўчаты вучаць па відэазапісах, што ёсць у ансамблі. У тым дапамагае інтэрнэт: там ёсць нямала аўтарскіх апрацовак карэйскіх народных танцаў. "Мы імкнемся выкарыстоўваць мову, рухі менавіта традыцыйнага танца. Але ў харэаграфічную кампазіцыю, малюнак танца стараемся прыўносіць новыя элементы. Часта скарачам традыцыйныя танцы і пакідаем самае цікавае. Беларуская культура больш дынамічная, і карэйскія танцы ў нязменным выглядзе нашым гледачам могуць падацца занадта доўгімі", — расказвае Алена. Павольныя карэйскія рухі аргысткі метадычна адпрацоўваюць на рэпетыцыях каля лостэрка. У рэпертуары — узоры карэйскага прыдворнага, народнага, рытуальнага і новага традыцыйнага танцаў, аўтарскія танцы сучасных карэйскіх харэаграфіў.

І, як ужо гаварылася, артысты прадстаўляюць ігру на чатырох ударных інструментах "Самульнары". Гэты жанр ігры быў створаны параўнальна нядаўна, у 70-я гады мінулага стагоддзя. Ён спалучае традыцыю народнага мастацтва з дасягненнямі сучаснай ударнай школы. Алена Дварэцкая, якая валодае майстэрствам ігры на барабанах, расказала, што карэйскі народ любіў суправаджаць барабаннымі гукамі свае песні і танцы. Дарчы, апошня таму і былі больш дынамічнымі ў адрозненне ад прыдворных.

Ігру на карэйскіх барабанах музыканты "Арыранга" змаглі спалучыць і з беларускімі традыцыйнымі спевамі гурта "Святкі", у якім Алена Дварэцкая пачынала творчы шлях. Эксперымент удаўся! Упершыню беларуская песня "Ой, на горы..." з гомельскага Палесся прагучала пад акампанемент барабанаў "бук" на святкаванні 20-годдзя ансамбля "Святкі" ў 2017 годзе. То быў падарунак Алены яе былой настаўніцы са "Святкаў", Наталлі Мікалаеўне Буліцкай. Многія яе творчыя знаходкі Алена выкарыстоўвае ў сваёй працы. Беларуская народная песня гучала пад удары карэйскіх барабанаў і на імпрэзе "Карэя — Беларусь: фестываль дружбы" ў 2018 годзе. Яго зладзіла Амбулада Паўднёвай Карэі ў Беларусі.

Алена Дварэцкая не забывае дарогу ў "Святкі", дзе выхоўвалася з маленства. Хоць і захапілася карэйскай культурай так, што пачала прадстаўляць яе на дзяржаўным узроўні, але ж і беларускія песні не забывае. Яна і сёння можа надзець беларускі строй, каб выйсці на сцэну з фальклорным калектывам. Яе сэрцу блізка і карэйскія барабаны, і беларускія цымбалы.

Мастацкі калектыв "Арырант" Асацыяцыі беларускіх карэйцаў — неаднаразова дыпламант Рэспубліканскага фестывалю нацыянальных культур. Мас спецыяльны дыплом ЮНЭСКО за развіццё нацыянальнай культуры, дыплом мінскіх фестывалю "Яднанне" і "Сонечны птах".

Ганна Лагун

І карэйскі "ханбок" беларускам да твару

Алена Дварэцкая з дзяцінства займалася беларускімі традыцыйнымі спевамі. Але змяніла сцэнічнае амплу: пяць гадоў ужо кіруе ансамблем карэйскага танца "Арырант".

Алене Дварэцкай цяпер 27 гадоў, яна беларуска. Працуе ў Беларускаму дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны старшым навуковым супрацоўнікам. Башкі з 4 гадоў аддалі яе спяваць у ансамбль "Святкі", што пры Палацы дзяцей і моладзі "Золак" Заводскага раёна Мінска. З шасці гадоў яна вучылася граць на цымбалах у гуртку "Чароўныя цымбалы" пры тым жа палацы. А ў студэнцкія гады мінчанка зацкавілася карэйскай культурай. Прычым усур'ез і глыбока. Пачала не толькі глядзець карэйскія фільмы, але і гатаваць стравы, танцаваць танцы далёкага народа, граць на карэйскіх барабанах, вучыцца карэйскую мову. Такое паглыбленне ў чужую ранейшую культуру яе, прызнаецца, вельмі ўзбагаціла. І ў 22 гады Алена Дварэцкая стала мастацкай кіраўніцай ансамбля карэйскага танца "Арырант", які створаны пры Асацыяцыі беларускіх карэйцаў. Але ж і са "Святкамі" стаўнікі яна ніколі не парывала, заўсёды ахвотна выступала з беларускім гуртом. Прычым "Святкі" з "Арырантам" стварылі нават сумесны нумар: беларуская песня гучыць пад акампанемент карэйскіх барабанаў.

І ёй захацелася яго прымераць, больш даведацца пра карэйскую культуру з першых вуснаў, вывучыць незнаёмую мову. Пачала шукаць калектывы, які б прадстаўляў тую культуру ў Беларусі. Так і даведлася пра "Арырант". Ды сумнявалася, ці атрымаецца ў яе так прыгожа танцаваць. Пазней адзін са студэнтаў-карэйцаў БДУ прапанаваў ёй пазнаёміцца з яго сябрамі з ансамбля. І Алена ўжо не адмовілася.

Яе, як было цымбалістку, адразу "залічылі" ў групу музыкаў, граць на ўдарных. А было чатыры ударныя інструменты "Самульнары", гралі і на барабанах "бук". "Барабаніца" Алену вучыла Таісія Новікава, якая і дагэтуль у калектыве. Паказвалі майстэрства і барабанчыкі з Карэі, якія прыехалі ў Беларусь. Маючы "цымбалы" досвед, навучыцца барабаніць Алене было няцяжка. Пазней новыя сябры прапанавалі асвоіць і карэйскія танцы. А ў хуткім часе кіраўніца "Арыранга" Вераніка Пак, этнічная каряжанка, выйшла замуж за карэйца і пераехала жыць у Калінінград. І кіраваць калектывам даверылі Алене Дварэцкай, якая на той час закончыла ВНУ, атрымала дыплом па спецыяльнасці "Музейная спра-

два-тры чалавекі. Але справіліся, і "Арырант" у 2015-м выступаў у Гродне.

Карэйскае адзенне — усім да твару

З таго часу "Арырант" абнаўляўся некалькі разоў, у яго складзе ёсць этнічныя каряжанкі. Многія з іх прыйшлі ў калектыв па запрашэнні Кімі Ры, кіраўніцы Асацыяцыі беларускіх карэйцаў (АБК). "Кімі Дзінуеўна лепш ведае, дзе ў Беларусі жывуць этнічныя карэйцы, прапаноўвае ім далучацца да калектыву, — гаворыць Алена. — Скажам, да нас ездзіць з Віцебска Вольга Кім і Кацярына Маляўка-Кім. Гэта маці з дачкай, абедзве каряжанкі. Кацярына нядаўна пераехала

тысты атрымалі сёлетняй вясной: пашыты для "Арыранга" па замове Мінкультуры Беларусі. "Ханбок" даслоўна перакладаецца як карэйскае адзенне. Паўсядзённым жаночы "ханбок" — гэта жакет-чагары і доўгая спадніца-чымы, якая і надае каряжанкам такі далікатны выгляд. "Для пашыву "чымы" цяжка знайсці ў Мінску патрэбны матэрыял. Ён павінен быць лёгкім, як папера, да таго ж трымаць аб'ём і форму. Таму даводзіцца шыві і ніжнюю спадніцу, што дапамагае стварыць прыгожы сілуэт", — дзеліцца тонкасямі справы Алена. Чэшкі для танцораў спецыяльна прывозяць з Карэі. Такіх не набыдзеш у мінскіх крамах: маюць адмысловыя, уверх "задраныя

Праз фільм — у "Арырант"

У часе сустрэчы з Аленай мне хацелася зразумець, чаму ў пару, калі беларускія хлопцы і дзяўчаты "паглядаюць" пераважна ў бок Захаду, яна "глядзіць" на Усход. Разважваючы пра тое, Алена казала: беларуская культура ўвесь час развіваецца паміж Усходам і Захадам, і ёй таксама ўласціва некаторыя асаблівасці культуры карэйскай. "І ў Карэі, і ў Беларусі людзі працавітыя, прыемныя ды адкрытыя. Мне вельмі падабаецца, што карэйцы заўсёды падкрэсліваюць сваю лучнасць з іншымі. Яны часта замест слоў "мой", "мая", "маё" ўжываюць словы "наш", "наша", "нашы". Кажуць: "наша краіна", "наша сям'я", нават "наш тата" і "наша мама". І ў тым ёсць пазітыўны складнік, менш эгаізму".

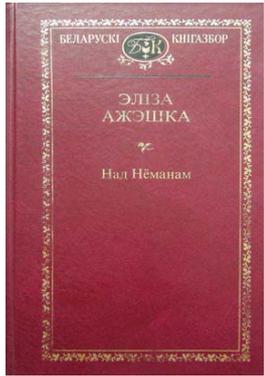
Неяк, згадвае, пра прапанову аднакурсніцы паглядзець карэйскую гістарычную кінастужку. Фільм — пра каханне, пра дачыненні між людзьмі. Алена вучылася на трэцім курсе ў Беларускаму дзяржаўнаму ўніверсітэце культуры і мастацтваў, і экзатычнае культура яе зацкавіла. Яе ўразіла карэйскае нацыянальнае адзенне.

ва і ахова гістарычна-культурнай спадчыны". Пры тым была заўважана яе непадробная цікавасць да ўсяго, што звязана з Карэяй, яе культурай, гісторыяй, мовай. Новай кіраўніцы трэба было паднавіць ансамбль і за некалькі месяцаў падрыхтаваць выступленне на пляцоўках Фэсту нацыянальных культур у Гродне. Прызнаецца, што боязна трохі было ехаць на фэст з "невяліччай камандай": барабанчыкаў — толькі яны з Таісіяй Новікавай, ды з танцорак жывіць у Мінск". Але гледачам у часе канцэртаў не заўсёды ўдаецца адрозніць этнічныя каряжанка ад беларусаў, якіх нямала ў "Арыранту": настолькі артыстак змяняе карэйскія нацыянальныя камію "ханбок". Надзяваючы яго перад выступленнем, Алена таксама заўважае: ён і ёй да твару, хоць яна і беларуска. У ім, кажам, усё дзяўчаты прыгажуні.

Усе карэйскія нацыянальныя строй зберагаюцца ў каццюмернай ансамбля. Некалькі з іх ар-

Танец з веерамі "Пуччэчум"

Артысты "Арыранга" на фестывалі нацыянальных культур у Гродне ў 2018 годзе (А. Дварэцкая справа)

КНИЖНАЯ ПАЛІЦА

Раман “Над Нёманам” на беларускай мове

У Беларусі выйшлі з друку шэдэўры польскамоўнай пісьменніцы Элізы Ажэска, раман “Над Нёманам” і цыкл навел “Слава пераможаным” на беларускай мове

напісала даследчыца творчасці і жыццёвага шляху Элізы Ажэска, галоўны рэдактар часопіса “Малодасць” Святлана Воцінава.

У верасні ў Музеі гісторыі беларускай літаратуры адбылася прэзентацыя гэтага ўнікальнага выдання. Прэсутнічалі аматары літаратуры і тыя, хто спрычыніўся да выдання кнігі. Напрыканцы прэзентацыі Анатоль Бутэвіч падараваў кнігу “Над Нёманам” дырэктару музея Міхаілу Рыбакову; цяпер яна ў музейных сховішчах. Наогул, кожны з гэтых вечарынаў змог набыць кнігу з аўтографам перакладчыка.

Гэта не першы твор Элізы Ажэска, які выйшаў у серыі “Бе-

ларускі кнігазбор”. У 2000 годзе выдавецтва “Беларуская навука” выпусціла аднатомнік пісьменніцы, дзе былі надрукаваны тэматычна звязаныя з Беларуссю апавесці “Хам”, “Дзюрдзі”, “Нізінны” і вялікі нарыс “Людзі і кветкі над Нёманам”. На вялікі жаль, з-за абмежаванасці кнігі ў яе не ўвайшоў раман “Над Нёманам”.

З Беларуссю жыццё і творчасць вядомай Элізы Ажэска звязаныя цеснымі сувязямі. Нарадзілася яна на Гарадзеншчыне. Малодасць сваю пісьменніца правяла на Палессі: яна рана была выдадзена замуж за памешчыка Пятра Ажэску і жыла ў яго маёнтку Людвінава

(сёння — Драгічынскі раён). Пісьменніца прымала актыўны ўдзел у паўстанні 1863–1864 гадоў. Волгулле паўстання адчуваецца ў яе цыкле навел “Gloria victis” — “Слава пераможаным”. Не пазбаўлены матываў паўстання і яе буйны раман “Над Нёманам”, створаны ў 1887 годзе, у якім апісаны быт і жыццё беларускіх сялян, і падзеі, што з даўніх часоў адбываліся на Гарадзеншчыне. Апошнія гады пісьменніцы прайшлі таксама ў Гародне, дзе яна памерла і была пахавана. У сучасным Гродне імем Элізы Ажэска названа адна з вуліц, там усталяваны помнік, знаходзіцца яе дом — музей. Фаліант

выпушчаны якраз у 110-годдзе памяці пісьменніцы: яна памерла роўна 110 гадоў таму, 18 мая 1910 года.

Лявон Целеш, г. Дзяржынск

СПРАДВЕЧНАЕ

Жыта жаць, дзяцей гадаваць, песні спяваць...

Нататкі пра тое роднае, што назаўсёды з намі ва ўсе часы

Трынога жыцця... Гадавала трынога... Каласістае жыццё... І такія загалюкі я перабіраў да сваіх нататкаў, пакуль не знайшоў кабін камбайнаў, трактароў, машын. Мікраклімат, камфортна ў любую пару года. Раней жа праца на зямлі была зусім іншай.

Згадваю сваё дзяцінства ў вёсцы Гарывада, што ў Рэчыцкім раёне Гомельшчыны. Там я браўся ў сілу, бабуля роднёвая мяне люляла, пакуль мамка на хлеб зарабляла. Калі падрастаў, то бачыў, як за хатамі, на прывясковай ніве пачыналася жніво. Жанчыны-жнейкі, павязаныя бялюсенькі хусткі (відаць, каб галаву сонца не на-

пякала), сярпамі жалі спелае жыта. Вязалі ў снапы — і на ваках змянялася ніва ад жытнёвых бабак: так называецца, калі хто не чуў, часовае канструкцыя са снапоў. Калі яны трохі падсыхалі, то снапы ў гумны звозілі. Калі ж з’явіліся малатарні, то і ў полі малацілі.

У пасляваенную пару садзілі дзіцячых у нашых палескіх мясцінах не было. А дзеткі нараджаліся. То добра, калі былі ў каго бабулі-дзядулі: гэта быў іхні пасільны клопат — даглядаць немаўлята. А ў каго не было, то дзе ж пакінуць? І бралі яго маладзіцы з сабой, на хлебную ніву. Рабілі мужчыны спецыяльныя трыногі з драўляных кіёў-кругякоў. Іх таксама жанчыны неслі з сабой. Ставілі дзе на зжатай мясцінцы, на початках прыладжвалі невялічкіе драўлянае карытца — і ў яго клалі дзіцятка. І каб сонца яго не надта пекла, прыладжвалі зверху полаг: вялікую тканую поспілку. Ну а падмалі люльку над зямлёй — каб нішто ў яе не запаўзла ды малое не спужала.

Вось так яно й было. Жнейкі жалі, прычым усе разам спяваючы, бо так веселей справа ідзе. У нашым народзе ж вельмі шмат жніўных песень! Малое чуче — людзі побач, галасы, і таму яму спакойна ў палывой люльцы. Калі ж чулі жнейкі плач дзіцяці, то маці бегла на падмогу: пакурміць, пагушкае, плялюць сухою падкладзе — і зноў да працы.

Тое Поле Жыцця — на якім жанчынам да-

Сялянскае майстэрства спрадвечу перадаецца з рук у рукі

водзілася спрадвечу й жыта жаць, і песні спяваць, і дзіцей гадаваць — перад вачыма, у душы майё назаўсёды. У сваёй творчай дзейнасці, робячы характэрныя пастаноўкі, я выкарыстоўваў гэты шматзначны, глыбокі вобраз на розных сэнсіўных пляцоўках. А мне ў свой час давалося закончыць і сельскагаспадарчую навучальную ўстанову, дзе атрымаў професію трактарыста, камбайнэра. Тое было ў 60-я гады ў Казахстане, на паліне, у Нурынскім раёне Карагандзінскай вобласці. Там на самаходным камбайне СК-3 жаў паніцу. А нівы казахстанскія — бяскрайнія, нібы мора ці акіяны. І быццам плывеш па іх, калі ветрык пакалыхвае каласы.

Першая пастаўленая мной кампазіцыя мела назву “Залатыя каласы”, затым была “Жнейкі дарагі — сярпы залатыя”. Мне пашчасціла ў сярнічным мастацтве ўхваліць людзей вясковых, а зямля Тураўская надавала сіл. Прыгожыя тамтэйшыя традыцый абрадава-карагодна-спеўнай культуры назаўсёды зачаравалі маё сэрца. Потым і ў Мінску навывкі, досведпрацы з артэстамі ад

народа былі запатрабаваныя — у Беларускай дзяржаўнай арміі, у Нацыянальным акадэмічным народным хоры Беларусі імя Г.І. Цітовіча. Ды і ў Віцебскім нацыянальным драмтэатры імя Якуба Коласа: там удзельнічаў як танмайстар у пастаноўцы спектакля “Зямля”.

А нека, у 2005-м, запрасілі мяне, як знаўцу традыцый, паўдзельнічаць у здымках народных абрадавых дзеянняў: Забынак і Дажынак. Відэафільм ішоў на тэлеканале Беларусь 3. Са мною працавалі рэжысёры Міхаіл Мілашэўскі, апэратар Сяргей Янкоўскі, вадзіцель-арганізатар Аляксандр Гаварко. Мне тады ўспомнілася вясковае дзяцінства, і тая трынога на ніве. Рэканструяваць сялянскія жніўны побыт мінулых часоў нам дапамог народны ансамбль “Крынічанька” Дома культуры гарадскога пасёлка Рудзэнск. Па-святоточнаму апраўлены жанчыны прайшліся па ягонаў вуліцы да каласістае нівы. І песня гучала далёка: “Зялёнае жыта, зялёнае жыта пры мяжы./ Добрыя госці у мяне. Зялёнае жыта пры мяжы./ Добрыя госці да душы”...

Спявалі жаўранкі над галавамі. Жалі жнейкі, звязалі снапы збожжа. На ніве стаяла трынога, і пад полагам ляжала дзіцятка малое. Калі ж плакала, то яго сунчалі-даглядалі — а яно ззяла сонечнай усмешкай. Як звычайна, па заканчэнні жніўнай талакі жнейкі зладзілі агульны стол у полі: ці то абед, ці то вячэра. І дзіця пры тым павінна была матуля патрымаць у руках ды абавязкова падняць угору. Як мне казалі раней старэйшыя, дасведчаная сялянкі: гэта, каб і ў наступным годзе быў добры ўраджай, і як падзяка Усявышньому за багатую ніву.

Шаноўныя землякі, супляменнікі-беларусы! Дзе б вы ні жылі — згадайце хоць часам ніву ля роднай вёскі, ці тую, дзе проста бывалі на Бацькаўшчыне. Гэта надае нам душэўных сілаў, бо ў каласах шапочка Вечнасць. У іх — само Жыццё выпельвае Будучыню нашу. І хай заўсёды ў вас будзе нагода парадавацца таму, што на зямельцы нашай — шчодрая ніва, добры ўраджай, і працуючы на ёй шчаслівыя людзі. А каб узгадаць, як няпроста раней даставаўся хлеб нашым продкам — зайдзіце ў інтэрнэце на сайт пісьменніка Валерыя Сарокі. Там ёсць у раздзеле “Відэа” і відэафільм “Обрад Зажынку”, пра які я згадаў. Магчыма, некаму спатрэбіцца: бо і ў беларускіх суполках замежжа цяпер ладзяцца і Зажынку, і Дажынку.

Мікола Котаў, г. Мінск
Ад рэдэцкіх. На тым жа сайце пісьменніка Валерыя Сарокі можна паглядзець відэафільм “Зямля, якая дае мне сілы” (2012) — пра самаго Міколу Котава: харэографа й фалькларыста, ганаровага жыхара горада Турава.

На ніве з дзіцем

“Голас Радзімы”: 65 гадоў!

Чытайце газету ў інтэрнэце на партале vziasda.by

Падпісання на газету “Голас Радзімы” можна ў паштовых аддзяленнях Беларусі

© “Голас Радзімы”, 2020

Заснавальнік:
Радзімына-выдавечкая ўстанова
“Выдавечкі дом
“Звезда”
Галоўны рэдактар
Іван ЖДАНОВІЧ

Адрас рэдэцкіх:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а.
Плакoi 907.
E-mail: golass.radzimy@tut.by
Тэлефон: +375-17-3111726

Рэдакцыйнае пасведчэнне №61.
Выдадзена 16.07.2018 года
Міністэрствам інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавечкая ўстанова
“Выдавечкі дом “Звезда”.
Дырэктар — галоўны рэдактар
Алесь Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ

Аб’ём выдання: 2 друк. арк.
Падпісана да друку: 15.10.2020 г.
Наклад 371.
Заказ — 1437.
Выходзіць 2 разы на месяц

Месяца друкавання:
Друкарня “Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
“Выдавечкі “Беларускі Дом друку”
ЛІТ № 02330/106 ад 30.04.2004
Пр-т Незалежнасці, 79/1. 220013, Мінск,
Рэспубліка Беларусь

Рукапісы прымяшчаюць толькі ў
электронным выглядзе, не вяртаюцца
і не рэдакуюцца. Пазычкі рэдэцкіх
ды аўтару, матэрыялы жых
друкавання на старонках “Голасу
Радзімы”, могуць не супадаць.